

НАПРЯМ 4. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-584-9-32>

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ РЕНТИ ТА ЇЇ ВИДИ

Василенко Олена Григорівна

здобувач,

Національний університет біоресурсів і природокористування

Найко Максим Вікторович

магістр,

Національний університет біоресурсів і природокористування

З розвитком світових економік, збільшенням антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище, збільшилася шкода завдана природі і ґрунтам, зокрема. Безоплатне використання властивостей природи, дало можливість отримувати надприбутки шляхом зменшення її ресурсного потенціалу. На стику економіки природокористування та класичної теорії ренти виникає відносно нове, для економічної теорії, поняття екологічної ренти. Її можна охарактеризувати цілим комплексом ознак, що описують унікальні властивості природи, завдяки яким, суб'єкт (а можна говорити і про суспільство) отримує безоплатні вигоди. Екологічна рента – це додатково утворений дохід, отриманий внаслідок залучення ресурсів природи з різною екологічною ємністю, здатністю утилізувати відходи господарської та іншої діяльності або ж завдяки можливості доступу до унікальних природних територій [1–3].

Екологічна рента (ecological rent або environmental rent) активно обговорюється в іноземних джерелах в контексті екологічної економіки, економіки природокористування та сталого розвитку.

Закордонні дослідники описують екологічну ренту як надлишковий дохід від використання дефіцитних, унікальних екологічних природних ресурсів [4–5].

Використання показника «екологічного сліду» (Ecological Footprint) стало одним із методологічних підходів для переведення природних обмежень в економічні показники ренти [6].

Дослідження вітчизняних науковців стосуються використання екологічної ренти як стимулу для переходу до більш сталих методів господарювання, наприклад, в органічному землеробстві [7].

Сучасні дослідження також фокусуються на оцінці вартості екосистемних послуг та можливості вилучення ренти від їх використання [8].

Цей перелік можна розширювати. Фактично поняття ренти застосовується до різних екологічних факторів, а вже його екологічна суть дає можливість віднести екологічну ренту до того чи іншого її виду.

Екологічна рента утворюється через наступні властивості природи: асиміляція відходів і забруднень, самовідновлення, унікальні природні якості та інші, що можуть виникати з розвитком технологій та варіацій антропогенного впливу.

Види екологічної ренти можна групувати за наступними ознаками.

1. За джерелом походження.

1.1. Природно-екологічна (диференціальна I), що характеризується як додатковий дохід від використання природних ділянок з кращими екологічними властивостями: вищим асиміляційним потенціалом, здатністю до самовідновлення, природною родючістю.

1.2. Еколого-економічна (диференційна II) – дохід, отриманий внаслідок інвестицій в охорону/покращення/відновлення екологічного стану ділянки (наприклад, фіторе mediaція, рекультивація, впровадження очисних споруд).

2. За унікальністю ресурсу.

2.1. Екологічно-монопольна рента – надприбуток від використання унікальних, незамінних екологічних об'єктів або територій (заповідники, рідкісні джерела води, унікальні рекреаційні зони).

3. За механізмом вилучення/виникнення.

3.1. Рента в наслідок забруднення – надприбуток, який отримує суб'єкт завдяки володінню дозволом на викиди/забруднення, що створює перевагу над конкурентами, які мають певні витрати на очищення.

3.2. Рента екосистемних послуг – Дохід, отриманий від використання або збереження природних процесів (наприклад, водоочищення природними фільтрами, запилення).

4. За способом використання.

4.1. Експлуатаційна рента – дохід від неощадливого\виснажливого використання природного ресурсу.

4.2. Охоронна (зберігаюча) рента – дохід, отриманий від збереження екосистеми та надання неексплуатаційних послуг (наприклад, екотуризм, платежі за збереження біорізноманіття).

В літературі зустрічається термін антирента, що має дещо ширше поняття ніж лише екологічна рента, але тісно пов'язана з останньою. Антирента, в контексті екологічного напрямку— це від'ємна величина доходу (потенційного доходу), отримана в результаті втрати природою її цінних властивостей, спричиненої неефективним господарюванням, результатом якого є деградація навколишнього середовища [2].

Підсумовуючи, можна говорити, що екологічна рента за своєю природою є ширшим поняттям за земельну ренту. Об'єктом екологічної ренти може бути родючий ґрунт, екосистемні послуги, пов'язані з ним, екологічну ренту може створювати фермер, застосовуючи ощадливі агротехнології та оздоровлюючи ґрунт. Звичайно екологічна рента базується на класичних засадах земельної ренти, однак вона більше «адаптується» до змін у суспільстві, виробництві, економіці, це забезпечує різноманіття її видів, які з часом можуть розширюватися.

Список використаних джерел:

1. Боронос В. М., Костель М. В. Екологічна рента і проблема платності використання асиміляційного потенціалу навколишнього природного середовища. *Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка*. 2010. № 2 (1). URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a2c15da9-6add-4f17-839c-348e5496356d/content> (дата звернення 15.12 2025).
2. Сухіна О. М. Розвиток теорії екологічної ренти та її справедливого розподілу. *Економіка України*. 2014. № 7. С. 49–68. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000193219> (дата звернення 15.12 2025).
3. Сухіна О. М. Методологічний підхід до визначення розміру екологічної ренти. *Регіональна економіка*. 2018. № 1. С. 85–93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2018_1_11 (дата звернення 15.12 2025).
4. Copeland B. R. Pollution content tariffs, environmental rent shifting, and the control of cross-border pollution. *Journal of International Economics*. 1996. Vol. 40, Issues 3–4. DOI: [https://doi.org/10.1016/0022-1996\(95\)01415-2](https://doi.org/10.1016/0022-1996(95)01415-2)
5. Ahmadov N. Comparative Estimation of Ecological Rent in Absheron and Sheki-Zagatala Economic Regions of Azerbaijan Republic. *European Journal of Sustainable Development*. 2017. Vol. 6. № 4. P. 81 DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2017.v6n4p81>
6. Wackernagel M., Monfreda E., Moran D., Haberl H., Carpenter S., Taylor N. From ecological footprint to ecological rent: An economic indicator for resource constraint analysis. *Ecological Economics*. 2008. Vol. 66 Iss. 1–2. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2007.09.019>
7. Sharyi H., Tymoshevskiy V., Maksymenko O. (2019). Soil protection: environmental rents as an incentive for organic farming. *Ekonomika APK*. 2019. Vol. 26. №10. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201910026>
8. Qian J., Chen L. Impact of natural resources rents on green growth: evidence from G7 countries. *Front. Environ. Sci.* 2025 DOI: <https://doi.org/10.3389/fenvs.2025.1482812>